

Subject Area
Plastic Arts

Year: 2022
Vol: 8 Issue: 105
PP: 4196-4202

Arrival
23 October 2022

Published
31 December 2022
Article ID Number
66526

Article Serial Number
13

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/8/sss.66526>

How to Cite This Article
Öztürk, A. (2022).
“Üretim Etkinliği
Kapsamında Sanatçı Ve
Sanatın Yapabilirliği”
International Social
Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587)
Vol:8, Issue:105;
pp:4196-4202

Social Sciences Studies
Journal is licensed under
a Creative Commons
Attribution-
NonCommercial 4.0
International License.

Üretim Etkinliği Kapsamında Sanatçı Ve Sanatın Yapabilirliği

The Artist And The Performance Of Art Within The Production Activity

Ayşe Öztürk¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Haliç Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye

ÖZET

Sanat yapıtlarıyla karşılaştığında, çoğu kez olağan bir nesne gibi görülen yapıt, yaratıcı emeğin sonucudur. Tablo, fotoğraf, film, kitap, heykel vb. gibi üretilen eserler güzeli canlandırma yetisinin ürünüdür. Yaşanılır, iyi, güzel bir dünya yaratma uğraşısı, sanatçının vazgeçilmezidir. Uğraşısı, güçlüklerle ve baskılara karşı direnci, barışçı, daha güzel bir dünya yaratma isteğidir. Sanat yapıtları, üstün yetenek ürünleridir. Yaratısı ile sanatçı, kendini aşmaya çalışırken, yapıtının gelecekte de beğeniyle izleneceğini bilir. Üretimini, yapıtına özgü düşünce ve duygu dünyasını kurarak geliştirip sonuca varır. Karşılaşacağı tepkiler, teknik sorunları aşmasında göstereceği tavır, liderlik, eserini izleyenlerde hayranlık uyandırır.

Üretim etkinliğinde sanatçı, öğrenilmiş, öğretilmiş geleneksel yapıtlara karşı daha iyiyi ve güzeli ararken, yapıtına özgü yeni keşifler sunar. İzleyenler, yeteneğinin ürettiği yapıtta buluştuğunu görür. Yaratıcılık; bilgi, birikim, yetenek ister. Yeni bilgileri içeren yapıt, yöntem, tarz örnek oluşturur. Üretilen her yapıt, üretme eylemi kapsamındaki zorluklara karşın, başarıyı amaçlar. Başarılı olma, gelişimi ve değişimi de kapsar.

Sanat yapıtları, yargılama ve eleştirme eylemiyle kusursuzluğu, kalıcılığı yaşama katar. Yapıtların sıradan nesnelere değer katması, güzelin evrenselliğe ulaşmasında değerlidir. Yaşanılan dünyanın duyarlılıkla kavranmasında sanatın işlevi tartışılmaz. Bazen bir fotoğraf, film, tablo gibi sanat etkinlikleri, zor olanı kolayca kitlelere anlatabilir. Bir fotoğraf karesi, insanlığı harekete geçirebilir, savaşımlara, açlığa, yoksulluğa karşı toplumlarda duyarlılık yaratır. Sanatçı ve izleyenler arasındaki bağ ve özdeşlik, olağanüstü duygu dünyasına kattığı değerler, sanatın yapabilirliğinin göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Üretim, Sanat, Sanatçı, Sanatın Yapabilirliği

ABSTRACT

When faced with works of art, the work, which is often seen as a normal object, is the result of creative effort. Painting, photograph, film, book, sculpture, etc. The works produced like this are the product of the ability to revive the beautiful. The effort to create a livable, good and beautiful world is indispensable for the artist. His work is his resistance to difficulties and oppression, his desire to create a peaceful, more beautiful world. Works of art are products of superior talent. While the artist tries to surpass himself with his creation, he knows that his work will be watched with admiration in the future. He develops his production by establishing the world of thought and emotion specific to his work and reaches the conclusion. The reactions he will encounter, his attitude and leadership in overcoming technical problems arouse admiration in the audience.

In the production activity, the artist presents new discoveries specific to his work while searching for the better and the beautiful against learned and taught traditional structures. The audience sees that his talent meets in the work he produces. Creativity; It requires knowledge, experience and talent. The work, method, style that contains new information creates an example. Every work produced aims at success, despite the difficulties within the scope of the act of producing. Success includes growth and change.

Works of art bring perfection and permanence to life with the act of judging and criticizing. The fact that works add value to ordinary objects is a value for beauty to reach universality. The function of art in understanding the lived world with sensitivity cannot be discussed. Sometimes art activities such as a photograph, film, painting can easily explain the difficult to the masses. A photo frame can activate humanity and creates sensitivity in societies against wars, hunger and poverty. The bond and identity between the artist and the audience, the values it adds to the world of extraordinary emotion, are the indicators of the ability of art.

Keywords: Production, Art, Artist, Artwork, Ability of Art

1. GİRİŞ

Kurmak, sanatın en önemli özelliğidir. Yunanca, Artios sözcüğü kurmak, Arete sözcüğü erdem, Harmonia ise uyum anlamındadır. Fransızca l'art (Sanat) sözcüğü, doğada aykırı anlamını taşır. Uyum ve erdemle insanın doğaya yapay olarak ekledikleri, sanatı oluşturur. Sanat, aynı zamanda insan yeteneğinin estetikle yarattığı, ürettiği, düzenleyerek yaptığı, inşaa ettiğidir. Sanat yapıtı, bireşimsel yani doğal kaynaklardan doğrudan edinilmeyenlerin, bir araya getirilip bütün oluşturulmasıdır (İnce, 1991: 95). Sanat, insanın düşünsel etkinliğini, yaratıcılığını, imgelerle düşünmeyi kapsar. Algı ve imgeler, dış dünya yoluyla sanatçının zihninde oluşur. Sanatçı, yarı gerçek görüneni, gerçeklik denilen bütüne bileşik parçalarla biçim düzenleyerek, yeniyi yaratır. Sanatçı görünür gerçekliği, yarattığı yapıtla farklılık taşıyan insanın iç dünyasını, yaşamını, kişiliğini öze alan dünya görüşünü yansıtır (Suçkov, 1982: 9-10).

Sanat yapıtlarının, deha ürünleri olduğu varsayımına karşılık, diğer bir görüş, bilgi ile yapıt üretimi arasındaki güçlü bağıdır. Bilgi ile yapıt arasında bağ olmasıyla birlikte; bilginin önceden gelen akım, tarz, yöntem, tecrübe ve

örneklerin sonraki çağlara taşınması, yapıtların üretiminde yeni bilgilerin yer almasıyla somutlaşır. Platinos'a göre, duyarlı bilginin anlaşılardan alt düzeyde olması, üretilen yapıtın güzellik ve niteliğinden bir şeyleri yitirir. Yapıt bu özellikleriyle derin düşünme yetisi olmayanlara anlaşılır bir görüntü sunar. Sanat yapıtlarının üretimi, yeni bilgiler sağlama amacı güden, kabul edilebilir nitelik ve değerlendirme özellikleri taşıyabilir (Lenoir, 2005: 21-22).

Sanat yapıtı üretimi, merak ve sorgulayıcı akıl sonucu ortaya çıkan biçimdir. Biçim, bilgiyi, içeriği kapsayıp, öznel bir algı oluşturur. Sanatsal yaratımda, öz, biçime bürünerek estetikleşir. Üretilen yapıtın içeriği, izleyicilerde uyandırdığı imgelerle anlama dönüşür. Sanatçı üretim aşamasında duygu, düşünce ve hayal dünyasını yapıtına yansıtarken, bilimselliği, bilgiyi önemseyen anlayıştadır. Üretilen yapıtın içerdiği imgelemler, sanatçının eserine kazandırmak istediği anlamın izleyiciye yansımalarıdır. İmge, yeniden yaratılan ya da üretilen görünümdür, her imge sanatçının görme biçimidir. Ressamın tabloya yansıttıkları, fotoğrafçının sınırsız görüntü arasından seçtiği rastlantı değildir. Sanat yapıtları aynı zamanda bilgi, bilinç ürünleridir.

Sanat yapıtı üretilirken, yaşam sezgisiyle yapıt arasındaki ilişki, akılsal bir deneyimle olaylara bakış, dünya düzeniyle ilişki kurmayı kaçınılmaz kılar. Üretilen yapıt, yeni bir deneyim ya da gizli bir gerçeklikle yüzleşme ve başka insanları anlama olanağı sunar. Bergsan'a göre, sanatçılarla sıradan insanlar arasındaki fark, sanatçıların daha fazla duyarlılığa sahip olduklarıdır (Lenoir, 2005: 26). Sanatçı ürettiği her yeni üründe, yeni imgelerle yeniden sunum yaparken, izleyen de kendi algısıyla değerlendirme içindedir. İzleyenler, edindikleri güzellik, biçim, beğeni, gereklilik, uygarlık gibi değerlerin farkındalığıyla düşünür (Berger, 2005: 10-11). Sanat yapıtı, gerçekleşmesini sağlayan tüm koşullardan, yöntem, malzeme, öngörü, pişmanlık, belirsizliklerden kurtulduğunda, kusursuz bir biçim olarak yapıta dönüşür. Yapıt tamamlandığında, geride kalan tüm zorluklar aşılmıştır (Lenoir, 2005: 9). Zor koşullarda üretilen yapıt, sanatçının üretim bilinçliliği, güçlülüğü ve özgür düşünme eyleminin sonucudur. Sanatçıyı yetkinleştiren, yapıtının yaratacağı etkinin dışında, ortaya koyduğu uğraşısını başarıyla sonuçlandırmasıdır.

Sartre'ye göre, üretim etkinliğinin bilincinde olmak önemlidir. Üretim bilinci, yapıtla bağlantısız biçimde oluşur. Sanat yapıtını izleyenler, kesin bir nitelik taşıdığı izlenimiyle bakar. Sanatçı, yapıtına eleştirel bir gözle bakmayı sürdürür, eserini tamamladığında ise şaşkınlıkla yarattığını değerlendirip, yetkinliğini düşündüğünde üretimi bitmiş olur. Ürettiği yapıta, izleyenlerin gözüyle bakmasını bilen sanatçı, eserinin gizlerini içsel dünyasında duyumsar (Lenoir, 2005: 17).

Sanat ürünleri üretimi, karşılaşma ve farkındalıkla başlar. Bu olgu sadece resim ve şiir için değil; tüm sanat alanlarında da geçerlidir. Şairin şiiri, dili etkin kullanmasıyla somutlaşır. Dil, iletişim aracının dışında, tarihsel süreçte birikmiş deneyimlerin sembolik deposudur (May, 2007: 98). İnsan emeğiyle doğal nesnelere arasındaki temel ayırım, üretme ile üretilenin oluşturduğu farklılıktır. Üretme eylemi yeni bir ürün oluşturur. Sanatsal anlatımla yapıt, özenli bir bütünü oluşturmak üzere, yaratıcısının izlerini taşıyan yeni nesnedir (Lenoir, 2005: 29).

Sanatın dünyaya değer katması, bilinen basit malzemelerin, ortaya konulan yapıtların, yıllar sonra kalıcı eserler olarak hayranlıkla izlenmesi, korunması, sergilenmesi, paha biçilemez durumu, sanatın doğa üstü özelliğidir. Sanatçıların üretimlerinde kullandıkları malzemeler, varlıklarının farkına varılmayan nesnelere durumundan anlamlı yapılara dönüşür. Sanatçıların nesnelere verdikleri düzen, aralarındaki birliği kurma ustalığı, kolayca anlaşılacak sonuç doğurabilir. Yapıtı karşı, kendimizi duyumsatan, özel duygular ve değerler kazandırabilir. Anlaşılabilirlik, tüm izleyicilerde ayrı değer duyguları oluşturabilir. Sonuç olarak, sanat üretiminin teknik, bilgi, düş gücüyle dünyayı değiştirmeye dönük uğraşısı, izleyicilerde olağanüstü anlam kazanır. Sanat izleyicisi, kendini sanatçının dünyasına katar, anlam ve değer duygularına ortak olur.

2. SANAT YAPITI ÜRETİMİ

İnsanın ürettiği her çeşit ürünün toplumsallığı, düşünürü düşünce toplumbilimine, sanatçıyı da sanat toplumbilimine yöneltir. Düşünce ve sanat toplumbilimleri, birbirlerine bağımlıdır. Düşünür ve sanatçılar, düşüncelerinin, sanatlarının toplumbilimcileridir. Ürettikleri ürünlerin kaynaklarını bilerek, düşünce sanatını üstün bir yetenekle kullanırlar. Düşünce ve sanat toplumbilimleri, birbirlerinin tamamlayıcılarıdır. Sanatın kökenindeki düşünce, yapıtla somutlaşır. İyi sanatçı, aynı zamanda iyi düşünürdür. Düşüncenin kaynakları, sanatın kaynaklarına dayanılarak kavranır. Eski çağlardaki etkin düşünceyi anlamadan, o çağın sanat yapıtlarını, sanatını da kavramadan, eski çağın düşünme düzeyini anlamaya çalışmak eksiktir (Timuçun, 1992: 11-12).

Sanat üretmenin amacı, dinleyeni, seyredeni, okuyanı etkileyen, insan kurgularını uyaran ve tepkiye yöneltebilen ürünler yaratmaktır. Sanat, kullanabildiği söz, ses, renk, araç ve gereçlerle anlatma yolunu seçer. Sanat üretiminde biçim, tartım düzenlemeleri, kavram karşılaştırmaları ile sesli, görüntülü yapıtlar ortaya çıkar (Özön, 1972: 9-10).

Sanatçılar, doğanın sundukları, esin verdikleri dışında, yaratıcı özellikleriyle kendi kurallarını belirlerler. Deha nitelikleriyle ürettikleri, yaşadıkları çağa anlam katar. Sanat yapıtı üretebilmenin koşulları; dünyayı farklı kavrayış

ve donanımlı olma, yaratısını aktarma heyecanı ve sanat alanında da yetkinliği gerektirir. Gerçek anlamda sanat yapıtı üretmek için gerekli olan koşulların bir araya gelmesi zorunludur. Öykünme, şaşırtma, ilginçlik, ödünçleme yöntemleriyle yapıt üretilir. Sözsül sanatlarda, düşünceleri, izlenimleri kolayca dile getirmek, karakterler yaratmak, plastik sanatlarda çizgi, renk, form; müzik sanatında, ses aralıklarının farkına varmak gibi beceriler söz konusudur (Tolstoy, 2019: 124). Sanat üretiminde tarihsel dönemlerdeki eserler örnekler oluşturmuş, sanatın öyküsü, dönemler halinde değişmiştir.

Sanat, sadece haz için değil; insan yaşamının vazgeçilmezi, ilişkilere düzen vermenin aracıdır. Her yapıt, algılayana, yapıtı üretmiş ya da üretmekte olanın yaratısına göre sanatsallığı algılamış, gelecekte de algılayacaklar arasında bağ kurar. Sanat, bireylerin düşünce ve deneyimlerini aktarma, insanları birleştirme işlevindedir. Aktarılan duyguları, algılama, duygu yoğunluğu sağlama, sanat etkinliklerinin sonucudur (Lenoir, 2005: 48-49).

Üretilen sanat yapıtları, doğayla yarışma gibi bir düşünce ürünü değildir. Öğrenilmiş, öğretilmiş, geleneksel düşünceleri dışlayan, aşan bir düşünsel, görsel yapı oluşturmada sanatçının işlevi; toplumsal yaşamda anları, olayları yakalama, iyiyi keşfetme, güzellik katma ve anlam belirleme yönünden değerlerle, yaşadığı çağı aşma gayretindedir. Sanatçı, insanların iyiliği ve erdemliliğine katkı sunarken; uyarıcı, çekici, zevk ve doyum sağlamayı arzulamasıyla da içsel doyumunu sağlar.

İnsan yaşamı, sanatla iç içedir. Ninniler, bilmeceler, ev süsleri, giysiler, öyküler gibi çeşitli eşyalar, sanatın etkinlik alanında oluşmuştur. Etkinlik alanları içinde özel anlam verilen, ayrı tutulan, farklı üretim konusu olan objeler, sanat yapıtı olarak adlandırılır (Tolstoy, 2019: 52). Sanatçı, doğa düzeninden, yasalarından faydalanma; içsel dünyası ve düşleriyle çelişki taşımayan kurallar geliştirme arzusunda. Üretiminde zengin bir ortam, duygularını ve duyularını somut biçimde aktarabileceği, özgür ve egemen bir alana gereksinim duyar.

Aristoteles'e göre, insanın mutluluğu, yeteneğini özgürce kullanmasına bağlıdır. Goethe, bu görüşü yetenekle dünyaya gelen kişi, kendisinin en güzel var oluşunu, yeteneğinde bulacaktır, demektedir (Schopenhauer, 2017: 35). Sanatçı mutluluğu ve özgürlüğü, yeteneğini sergileyerek pekiştirebilir. Sanat üretiminde yetenekli olmak; istem, özgür düşünme eylemi ve yaratma becerisi gerektirir. Doğanın kusursuzluğu, ihtişamı, olağanüstü sunumları, sanatçıların gözlemlerine ve duyumsadıklarına yansır. Seçici, yönlendirici, fark yaratıcı, düşünce tarzıyla ayrı ve dağınık güzelliklerin peşindedir. Sanatçı, duyumsadığı değerleri, sahiplendiği araç gereçlerle biçime dönüştüren güzeli oluşturur. Sanatçı yapıtında bilgi sunma amacı güderken, olayları anlatma biçimiyle de insanların görmediğini gösterme gayretindedir. Gelenekselliği alt üst eden, sanatçının yerleşik düzene meydan okuma yetisidir.

Her gerçek sanat insanı, yaratıcılığını, geniş ve derin anlatımlarla amaçlarına dönük eylemlerle sürdürür. Sanatçının olağanüstü ustalığı, hayranlık uyandırırken; içtenlik, doğruluk ve gerçekçilik temelinde zorlukları aşma çabasıdır (Stanislavski, 1988: 256). Sanat, nesnel gerçekliği, insan bilincinde estetik imgeler yoluyla yansıtır. Nesnel içerik ve biçim birbirine bağımlıdır. İnsanın çalışma yaşamı, günlük hayatına güç verir (Hançerlioğlu, 1979: 33). Sanatçı düşlerini, duygularını esinlendiği kaynakları, madde olmaksızın yaşama geçiremez. Doğadaki maddeler, bilginin ve teknik gelişimin yardımıyla yapıtlara dönüşür. Heykel sanatçısı, mermeri yontarken teknoloji araçlarını kullanır. Müzik sanatçıları, üretimlerini modern araçlarla geliştirir. Sanat tutkusu, sanatçının imge ve düşüncelerini yapıta dönüştürürken, teknolojinin sunduğu olanaklarla eserlerini geniş kitlelere kolayca ulaştırır. Çağımızda bilginin geniş medya ağıyla yayılması, özgürlük alanlarının genişlemesine katkı verir.

Sanatçıların üretim yapma gücü, düşünme ve düş kurmasından daha üst düzeydedir. Düşündüğünü, düşlediğini, esinlendiğini, ne yapması gerektiğini sanatsal yaratım gücünden alır. Bu güç, model olarak düşündüğü nesnelere yapıta dönüştürür (Lenoir, 2005: 103).

Sanayi toplumunun yoğun kentleşmeyi ortaya çıkaran yapısı, kent kültürü ve teknolojik gelişmeler, yeni sanat ortamları yaratmıştır. Sinema, fotoğraf, baskı tekniklerinin gelişimi, tasarım, televizyon ve renkli filmler, resim sanatının boya ve malzeme çeşitliliği, tiyatro eserleri, edebiyat ve diğer sanat alanlarındaki yeni sanat üretimlerini oluşturur.

Sanat yönetmeni, seyircinin görmesi gerekeni göstermeye çalışır. Duyumsanmasını istediği şey, iletmeye çalıştığı enerjidir. Rol alan sanatçı, izleyiciyi eğitmek amacıyla rol yapmaz; bilinçliliği, duygusallığıyla yoğun bir enerjiyi eylemiyle sunar (Ranciere, 2015: 19). Goethe, sanat yapıtından beklentiyi açıklarken önceliğin büyüklük olduğu kanısındadır. Büyüklüğü gerçekliğin yüksek aşaması olarak değerlendirir. Sanat yapıtları, ancak düşünüp, yaratılışları açısından gerçekliği yansıttıkları ölçüde büyüktürler. Büyüklük, gerçeklik bileşimini sonraki çağlara aktarabilen yapıtlarla sağlanır (İdil, 1983: 20).

Düşüncenin dünyaya ve insana ilişkin kategorileri, olumlu, üretken, algılayıcı, iyimserlik taşıyanları, estetiksel eğilimlidir. Sanat, bilgi ve etkinlikle gerçeklik üzerine kurulmuş, yönlendirici bir ilişki biçimi ortaya çıkarmıştır.

Sanat, her şeyi yeniden tanıtır, yeniden anımsatır. Sanatsal yenilik, özgünlük, şaşırma ve özgürlük uğraşının nedenidir. Yenilik, özgünlük ve özgürlüğü kavrama, sanatla yeniden tanınan ve birlikte yaşanan bilgi ve edim dünyasında sanatçının etkinliği, özgürlüğü kapsamındadır (Bachtin, 1984: 71). Sanat yapıtları, düşünme yeteneğinin sonucunda üretilir. Düşünce ve duygular, üretim süreçlerinde tablo, yontu, kitap, film, gibi ürünlere dönüşür. Sanatsal üretimde temel araç, insan eli, emeği ve üstün düşünme yetisidir. Düşünceler dile getirilir, şiir, roman olarak yazıya döküldüğü ya da resme, yontuya aktarıldığında kalıcıdır.

Bir düşüncenin canlandırılması, makineler kullanılarak yapılabilir; ortaya çıkan objenin binlerce kopyası, önceden tasarlanmış bilgisayar programlarınca basılabilir. Bir ressam, yapmak istediği portreyi, çalışması ilerledikçe değiştirebilir. Yapıtını izleyen gibi üretim sürecinde yargılar, eleştirir. Yargılama ve eleştirme gücü, sanatçıya özgüdür. Anlamalı bir dize, şaire güzel görünür, yontucu yapıtını üretirken güzelin peşindedir. Müzik yapma isteği, sanatçısını beste, söz üretmeye yöneltir. Güzelliğin arayışı, üretilen yapıtta ortaya çıkar (Lenoir, 2005: 104-105). Sanatçılar, yapıtlarının üretim süreçlerinde başarılı olmayı isterlerken, başarısızlığı da göz ardı etmezler. Sanat yapıtları, yoğun emek ve zor koşullarda, sanatçının yargılama, denetim ve öz eleştiri süzgecinden geçerek oluşur.

Sanat, doğayla birlikte, onun özündeki yaratıcı gücü kavrama yetisiyle donanımlı sanatçının üretimidir. Doğanın yaratıcı varlığı, yaratma gücüyle sanatla gerçekleşir. Sanat, yaratıcı, geliştirici düşüncenin bütünlükle somutlaştığı olgudur. Yaratıcı liderlik, çağını aşan, çevresine açık, geleceğe ulaşmayı amaçlayan evrensellik taşıır (Eyüboğlu,1991:112-11).

Uygurlık insanlığın ortak birikimidir. Sanatçı, düşünür ve bilginler üretimlerini bedeller ödeyerek sürdürmüşlerdir. Yaratıcı, geliştirici düşüncenin ana kaynağını oluşturan sanat, doğanın yaratıcı gücünü üstün bir yeti ve kavrayışla yapıta dönüştüren sanatçılarla var olmuştur. Sanatçı, çevresine ve toplumuna önderlik eder, uygarlığın değişim ve gelişim süreçlerini yüceltir.

3. SANATIN YAPABİLİRLİĞİ

Sanatçılar, birey, ulus ve insanlık kavramlarını yeniden yeşertir. İnsan sözcüğünün değerlendirilebilen niteliğiyle toplumsallığı, açık ve gizli tutkularla da bireyin yeniden duyumsamasını sağlar. Sanatçılar, kuşaklar boyunca geri bırakılmış halka, bireyin anlamını, haklarını betimler. Duygular, tutkular, aşk, dostluk ve aile bağlarını yeniden değerlendirip; ulus kavramını çağdaş anlamda irdeler (Seghers, 1984: 12-13).

Sanatçı, baskılara karşı dirençli, başkalarının derdini, sevinçlerini dile getirirken, barışsever ve erdemlidir. Sanat, doğruluk ve özgürlüğü, diriliş biçimini tek başına yerine getirebilecek bir olgu değildir. Sanatsız da bu değerlerde ilerleme sağlanamayacağı açıktır. Kültürün yarattığı özgürlüğün bağıntılı olduğu toplumlar, vahşi bir orman gibi görünür. Her gerçek sanat yaratışı, geleceğe uzanan yolculukta, toplumsallığa katkı sunar (Camus, 1991: 72-73).

Kaynağı toplum olan sanat, sanatçının üretimi sonucu yine insana ulaşır. Yapıtlardaki sezgi, toplumsal anlatımı içerir. Yaşamda bilinç düzeyini artırma çabası güden kavramlar, sanat insanlarınca ortak bilince yansıtılarak, yaşamı dönüştürme ve daha üst düzeylere çıkarmayla sonuçlanır. Sanatın işledikleri, toplumların ya da ulusların daha üst düzeylere ulaşmasını sağlar, aynı zamanda insanlığa hizmetle ortak değerlere dönüşür. Sanatçı, resim, müzik, şiir ve diğer sanat alanlarda toplumun ve insanlığın ortak dilini kullanırken toplumsallığı ve evrenselliği hedefler (Timuçin, 1992: 21).

Sanatın yapabilirliği ve varlık nedeni zaman içinde değişebilir. İç çelişkileri olan toplumlarda, sanatın yapabilirliği, başlangıcındaki işlevlerinden farklılık gösterir. Toplumlar gelişse de sanat gerçeği yansıtır (Fischer, 1995: 139). Çağdaş, gelişmiş toplumlarda sanat, insanlara geçmişi, günümüzü ve geleceği kapsayan, iletişim aracı niteliğiyle de varlığını sürdürür. İletişimsel özellik insana özgüdür. İletişim ağlarının yetersizliği, toplumsal ilişkileri zora sokar. Toplumsal etkinliklerin yoz ve eğlendirmeyi amaçlayanları, sanatımsı uygulamalardır. Sanatımsı etkinlikler, gerçek sanat yapıtlarını anlama yetisine zarar verirler (Tolstoy, 2019: 193).

Sanat yapıtları, bilgi gelişimi ve yayımında işlevseldir. Toplumlar öğrenme ve etkilenme yoluyla aşama gösterirken, bireyler de sanat etkileşimiyle yaşadıkları ortamı güzel ve değerli kılma arayışındadır. Düşünce özgürlüğünün gelişimi, sanatın karşıtlık özelliğinin bireylere yansmasıyla daha da gelişir.

Sanat yapıtı, toplumsal gerçekleri dile getirdiğinde seyircisini eyleme katma, karar vermeye itme, yargı gücü oluşturma nitelikleriyle kendine bağlar. İzleyici, seyretmenin dışında verimli değer davranışlarına yönelebilir; düşüncelerini eleştirel boyutta değiştirebilir ((Fischer, 1995:12). Sanatın nesnelere değer katarak sanatseverler tarafından sahiplenme isteği sonucu, koleksiyonerliğin geliştiği görülür. İnsanların sanat tutkusu sonucu, sanatçılar ürettiklerini satarak yeni üretim olanaklarına kavuşurlar. Yapıtların sergilendiği müzeler, yaygın sanat ortamlarıdır.

Sanatçı, doğanın kendisiyle aynı akıl yetisiyle donattığı izleyenlere, duygularını aktarırken, onlarda da benzer algı gerçekliği yaratır. Ruhsal ve anımsamayla kavranan, duyularla algılanan yol, yöntem ve bilgi sunabilen sadece sanattır, sanat yapıtlarıdır (Fischer, 1995: 132).

Ressam Renoir, ileri yaşına karşın yapıt üretmeyi sürdürüyordu. Bir günü bile boş geçirmemeli derken, kendisine çok zorlanmaması söylenince, bundan daha büyük bir zevk olamaz, yanıtını vermiştir. Bir insanın zevkleri ya da görevleri yoksa, yaşamasının ne anlamı var, diyerek üretme isteğine dikkat çekmiştir (Lunaçarski, 1982: 67-68). Sanat toplumsal ilişkilere, değer katma, bireyleri aydınlatma, gerçeği sunma, çözümler üretme görevi ve yaşamdaki çok yanlı ilişkileri açıklar. Tarihsel süreçlerden gelen, katı kalıplaşmış düşünceleri kırarak, insan onurunu yüceltmek, özgürlüğe kavuşturmak amacını güder. Sanatın aydınlatıcı yanı, insanlarda sezgi ve yargıyı yüceltir, ilişkilerde empati gücünü etkiler. Sanatçı, izleyicinin aklını, sezgi ve duygu aktarımlarıyla etkiler, bilinçlilik kazandırır (Fischer, 1995:15-16).

Sanat dallarında en eski ve toplumsallık içeren tiyatro sanatı, toplumun değişmesine katkı yapar. Tiyatronun amacı, Hamlet'in tanımıyla dün ve bugün dünyaya ayna tutmak, iyilik ve kötülüğü göstermek, çağın sorunlarına eğilmektir. Tiyatro bu amacı gerçekleştirirken sürekli değişim ve devinim içindedir (Çapan, 1982: 11). Sanat yoluyla insan, parçalanmış bir durumdan birleşmiş bir bütüne dönüşebilir. Gerçekleri anlama, dayanılır kılma, hümanist tavırlarla karşılama kararlılığına yönelir. Toplumsal gerçekliği sunan sanat anlayışı, büyü oluşturarak kitlelere dünya yaşamının değişebileceğini gösterir ((Fischer, 1995: 47-48

Toplumlarda sanatın varlığı, sosyolojik bir gerçekliktir. Sanat, toplumsallık içerir. Birey duygululuğu, sanatçı duygululuğuyla gerçekleşir. Gerçeği kavrama, bilimsel ve sanatsal koşullarda farklı anlaşılır. Bilim adamı, tüm duygularında arınma durumundayken; sanatçı duygusu, sanat üretiminin ilk şartlarından biridir. Resim heykel, mimarlık, plastik sanatlar, maddede düşünce ve duygu simgeleşmesinin sonucunda üretilir (Ergun, 1974: 225-226).

Doğru yargıya varmak için, sanat yoluyla uyanış sağlamak, gerçekçi toplumsal sanat anlayışıyla geleceği kurma yolunu açabilir. Geçmiş dönemlerde sanatın yaptığı etkinin somut gerçekliği, gelecekte de toplumların gelişiminde güçlü etkiler yapabileceğidir (Lenoir, 2005: 109).

Fischer, sanatın toplumsal yaşamdan ayrılmazlığını; insanın iş hayatı, ilk toplu yaşama döneminde, doğanın gizli gücü karşısında insana yardımcı yönünü, sanatın birleştiriciliğiyle de bireyi yalnızlıktan kurtarma olarak niteler. Caudwell, sadece gerçek ve güzellik sanat ve bilimin amacı olamaz. Sanat ve bilimin asıl işlevi, dünyayı ve insanları değiştirmektir, der. Marx, sanatı en yüksek sevinçle insanın kendini üst düzeylere çıkarmasının, engelleri aşmasının gerçekleşmesini sağlayan bir olgudur, diye tanımlar (Doğan, 1975: 151-153).

Sanat, insanların barış ve düzenle ortak yaşam sürmelerini sağlayan, şiddetten uzak, ceza korkusunu dışlayan, sosyal yaşamın değerlerini yükselten önemli gerçekliktir. Sanat yoluyla aktarılabilen duygular, toplumsal ilişkilerde olumlu gelişmelere nedendir. Sanat yoluyla aktarılanlar, her bir bireyi değerli görme, doğadaki diğer canlılara saygı duyma, şiddetten, öç alma duygusundan uzak, utanç duyma gibi hisleri uyandırarak, farkındalık yaratır (Tolstoy, 2019: 230-231).

Sanat toplumsal yaşamda bireylerin varlıklarını, bilgi ve birikimlerini, duygu özlem ve isteklerinin bilincini oluşturur. Sanat, topluma ve bireylere, gerçekleri, tutarsızlıkları, uyuşmazlık ve çelişkilerin, ortaya çıkardığı sonuçları, engellemeleri giderip, ödünleyerek doyum yaratır. Sanat yapıtları, toplumsal yaşamda gerçekleştirdiği işlevlerle, özgür ve bilinçli bireylerin estetik, düşünsel haz almalarını sağlar (İnce, 1991: 123).

Sanatsal bir imge, sanat tüketicilerince anlaşıldığında işlevini yerine getirmiş olur; herhangi bir toplumsal ve estetiksel uzlaşım, ancak dünyanın sanatsal özümlemesine bağlıdır. Yaratıcı genellendirmeler, okurlar, izleyiciler, dinleyicilerce çabuk benimsenmeyebilir. Yetkin sanatsal buluşlar, toplumun ilgisini hemen çekmeyebilir. Sanatsal yapıtlar, zaman içinde daha etkin anlaşılır, değer kazanır (Çalışlar, 1984: 27).

Şairler, iç dünyalarındaki ve toplumla kendi arasındaki çelişkilerden kurtulmak için nesne düzeyinden öze iner. Günlük yaşamda daha az bireyselleşen insanlarla arasında ortak bir dünya yaşantısını yansıttığı şiirleri, başkalarınca dile getirilemeyen duyguları, dizelere aktararak duygu ve düşünce bağı oluşturur (Thomson, 1984: 33).

Sanat, politikleşerek, çeşitli stratejik akılla amaç güderek, toplumları, egemenlere karşı harekete geçirebilir. Baskı altında yönetilen toplumlara, yara izlerini göstermek ve alay konusu yapmak, pratik hale dönüştürüp, direnme gücünü desteklemek için sanatın politik olduğu varsayılır. Sanatsal ve politik tavır, yıkıcı sanat formlarıyla varlığını sürdürür. Sanat bu yönüyle egemen sistemlerin karşıtlığında yer alır (Ranciere, 2015: 49).

Toplum eleştirmek, devrimci bir niteliktir. Toplumsal eleştiri, tutum verimliliği diye adlandırabileceğimiz, insan yaşamını etkileyecek eylemler, sanat diye nitelendirilen olgularla gerçekleştirilebilir. Sanat, insanların, özgürlük,

yaratıcılık ve imgelem gücünden yararlanmayı sağlarken, yaşamı kolaylaştırıcı özü önceliğine alan işlevini sürdürür (Brecht, 1981: 335).

4. SONUÇ

İnsanlığın geçmişine ait güzellikler, uyum ve bütünsellikle oluşturulan yapıtlar, araçlar, modern çağlardaki üretime dayanaktır. Çağdaş sanat anlayışının temeli, sanat yapıtlarının üretildiği koşulların gelişimi, değişim süreçlerini yaratmıştır. Dünya klasiklerini yaratan ressam, müzisyenler, edebiyatçılar, heykeltıraşlar, çetin toplumsal şartlarda üretimlerini sürdürmüş ve tarihsel süreçlere izlerini bırakmışlardır.

Mağara döneminde başlayıp günümüze değin süren, insanın kendini anlama ve anlatma uğraşısı, yazı ve resimli ifadelerle başlayan sanat üretimi, gelişerek sürmektedir. Çanak-çömlek, tarım araçları gibi icatlar, yeni bir dönem başlatırken, mağara duvarlarına çizilen resimler, sanat üretiminin günümüze değin kesintisiz yolculuğunu gösterir.

Sanat yapıtlarının üretimi, sanatçının sorumluluğu, yapıta kattığı özgünlük, yeteneğini kusursuzca ortaya koymasındır. Sanat yapıtlarının yetkinliği, üretimi sırasında kullanılan yöntem, özgürlük arayışı, farklı olma isteği, korkuları aşma ve belirsizliklere son verme anlayışıyla kusursuzluğa ulaşır. Sanat yapıtları, üretim süreçlerinde, üretilme anının izlerini taşıması açısından belge niteliğindedir. Yapıtların ortaya çıkmasını sağlayan koşullar, üreticisinin direnme çabalarıyla aşılrken, özerk ve yetkin bir yapıt, aynı zamanda tarihsellik de barındırır. Görsel sanatlar, edebiyat, müzik, sinema gibi alanlarda sanat üretimi yapan sanatçılar, kendilerinden önceki sanatçıların yapıtlarından daha iyiye ulaşma çabasındadırlar. Sanat yapıtlarını üreten sanatçıların, yaşadıkları çağdaki baskılara karşı direnişleri, yol göstericidir. Çağdaş anlamdaki sanat anlayışı, geçmişin zorluklarını aşan, nice sanat insanlarının uğraşısı, örnek alınarak sürdürülmektedir. Sanatçının boyun eğmemesi, üretimi sırasında izne, kabule gereksinim duymaması, geçmiş deneyimlerin sonucudur. Ressam, edebiyatçı, müzisyen ve sinemacılar gibi sanat insanları, eserlerini, özerk ve özgürlükle üretebildikleri toplumlarda alanlarında gelişmeyi sürdürürler.

Sanatın yapabilirliği çerçevesinde “güzel” evrensel bir olgudur. Güzeli yaratmak, aynı zamanda dünyayı daha yaşanabilir bir devinim içinde görme isteğidir. Sanatçı üretimini güzel’e dönüştüren duygu ve düşünce dünyasını “daha iyi” diye tanımlanabilecek gerçekliğe yöneltir. Sanat yapıtlarını güzel olarak tanımlamak, göreceli bir anlayış olmakla birlikte, güzele ulaşma isteği, yaratıcısının ana özlemidir. Üretilen sanat ürününün tasarlanma aşamasında bile sanatçı, beğeni kazanma duygusu duyar, eserinin toplumsallığa, toplumsal gelişime katkı sunabileceğini düşünür. Sanatsal üretimini, uzlaşmaya dayandırmadan sürdürürken; tarihsellik, yapıtlarının değerini belirler.

Sanatın yapabilirliği üzerine en gerçek saptama, toplumdaki duyarlılığı artırma gerçekliğidir. Film, müzik, tiyatro eseri, tablo, fotoğraf gibi sanat yapıtları üretilirken, yaratacağı etki, yaratıcısının belleğindedir. Duyarlılığı, günceli yaşaması, sorgulaması, yapıtlarının etkisi öngörüsündedir. Bir müzik sanatçısının ürettiği eser, milyonlarca kişiyi derinden etkileyebilir. Ressamın tablosu, heykeltıraşın yapıtı, topluma düşünme, yargılama, bilinçlendirme yönünden değer katabilir. Sanatın bilgi ve üretim ilişkisi irdelendiğinde, somut bir iç içelik söz konusudur. Sanatçılar, üretimleriyle toplumsal öncüdürler.

KAYNAKÇA

1. Bachtin, M. (1984). “Söz Estetiği Üstüne” (Der. ve Çev. Aziz Çalışlar), Estetik Yazıları, ss. 56-84. Varlık Yayınları, İstanbul.
2. Berger, J. (2005). Görme Biçimleri (Çev. Yurdanur Salman), 11. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
3. Brecht, B. (1981). Epik Tiyatro (Çev. Kamuran Şipal), 2. Baskı, Say Kitap Pazarlama, İstanbul.
4. Camus, A. (1991). Denemeler (Çev. Sabahattin Eyuboğlu, Vedat Günyol), 7. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.
5. Çalışlar, A. (1984). “Estetiksel Göstergenin Niteliği” (Der. Ve Çev. Aziz Çalışlar). Estetik Yazıları ss. 17-55, Varlık Yayınları, İstanbul.
6. Çapan, C. (1982). Değişen Tiyatro, Adam Yayınları, İstanbul.
7. Doğan, M.H. (1975). 100 Soruda Estetik, Estetik Yayınları, İstanbul.
8. Ergun, D. (1974). 100 Soruda Sosyoloji El Kitabı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
9. Eyuboğlu, İ.Z. (1991). Nietzsche Eylem Ödevi, Broy Yayınları, İstanbul.
10. Fischer, E. (1995). Sanatın Gerekliliği (Çev. Cevat Çapan), 8. Baskı, Payel Yayınevi, İstanbul.
11. Hançerlioğlu, O. (1979). Felsefe Ansiklopedisi Kavramlar ve Akımlar, Cilt 6 (S-T), Remzi Kitabevi, İstanbul.
12. İdil, A.M. (1983). Gerçeklik ve Roman, Dayanışma Yayınları, Ankara.

13. İnce, Ö. (1991). Söz ve Yazı, Telos Yayıncılık, İstanbul.
14. Lenoir, B. (2005). Sanat Yapıtı (Çev. Aykut Derman), 4. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
15. Lunaçarski, A.V. (1982). Sanat ve Edebiyat Üzerine (Çev. Kevser Kavala), Adam Yayınları, İstanbul.
16. May, R. (2007). Yaratma Cesaret (Çev. Alper Oysal), 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
17. Özön, N. (1972). 100 Soruda Sinema Sanatı, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
18. Ranciere, J. (2015). Özgürleşen Seyirci (Çev. E. Burak Şahin), 3. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
19. Schopenhauer, A. (2017). Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar (Çev. Mustafa Tüzel), 12. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
20. Seghers, A. (1984). Gerçekçiliğin Evrensel Mirası (Çev. Ahmet Cemal), De Yayınevi, İstanbul.
21. Stanislavski, K. (1988). Bir Aktör Hazırlanıyor (Çev. Suat Taşer), Dost Kitabevi, Ankara.
22. Suçkov, Boris. (1982). “Gerçeklik ve Gerçeklik” (Çev. Aziz Çalışlar), Gerçekçiliğin Tarihi, ss, 9-45. Adam Yayınları, İstanbul.
23. Thomson, G. (1984). Şiir Sanatı (Çev. Cevat Çapan), 2. Baskı, Üç Çiçek Yayınevi, İstanbul.
24. Timuçin A. (1992). Düşünce Tarihi, EDS Yayınları, İstanbul.
25. Tolstoy L. N. (2019). Sanat Nedir (Çev. Mazlum Beyhan),: İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.